

DETRKŐ VÁRA A KÖZÉPKORBAN.

(Második közlemény.)

Detrekő tehát, miután több mint száz évig koronabirtok volt, Zsigmond adománya által magántulajdon lett 1394-ben, a mely adományát Zsigmond a következő évben kettős pecsét alatt is kiadta közvetlen a török elleni hadbaszállását megelőzőleg.¹ Ugyanebben az évben, 1395-ben nyerte el Stibor az erdélyi vajdaságot,² és mint ilyen az ország kormányzásában is igen jelentékeny részt vett. Ez év őszén a budai királyi udvarban megforduló mantuai követ urának, Gonzaga Ferencznek küldött jelentésében Zsigmond királyi hatalmát igen kevésre becsüli, mert a főurak akaratához kell neki mindenben alkalmazkodni. Ezek közül a legbefolyásosabbak egyike Stibor vajda, kit a király is szeret és kedvel.³

Az 1396-iki török hadjáratban Stibor vajda urát nemcsak karddal, hanem pénzzel is segítette. Zsigmond kérésére 3000 arany forintot bocsájtott ismét rendelkezésére, mely összeg fejében Oroszlánkő várát kapta tőle zálogba.⁴ Midőn pedig a ma-

¹ Wenzel i. m. 83. l.

² Fejér C. D. X/2. 340. l. alapján Wenzel Stibort jún. 10-én (hibásan 71-ét ír) már erdélyi vajdának említi, de ez oklevél hibás keletű, mert még szept. 17-én is Széchenyi Frank a vajda, tehát csak ezután lehetett vajdává kinevezve Stibor. Eme első vajdaságának legelső emléke 1395 okt. 9. és utolsó emléke 1401 ápr. 8. *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*. III. 158—9. l. *Zichy-Okmánytár* V. 242. l.

Fejér C. D. X/2. 340. l. hibás keletű oklevelet helyes dátummal és teljes szöveggel közli C. D. X/2. 341—3. l.

³ Wenzel i. m. 15. l.

⁴ Wenzel i. m. 85. l.

gyar hadsereg királyával élén nagyszámú idegen, főleg francia segélycsapatok által támogatva Temesváron át Bulgáriába nyomult, Stibor erdélyi vajda, szintén összegyűjtven népeit. Oláhországon át vette útját, keresve királya seregével az összekötést. Azonban Vlád, beszarábiai vajda, ki a töröknek köszönhetett trónját, csapataival megtámadta, de vereséget szenvedett. E harcban maga a vajda Stibortól, kivel párbajt vívott, halálos sebet kapott és kénytelen volt menekülni hadseregével egyetemben, Stibor pedig minden további akadály nélkül csatlakozott a Nagy-Nikápolyt ostromló sereghöz. A szerencsétlen véget ért nikápolyi ütközetben Stibor királya környezetében küzdött s mint bátor bajnok sűrűn osztogatta súlyos csapásait; azonban a csata kimenetelét megváltoztatni már nem lehetett. A francziáknak a magyarsággal való egyenetlenkedése és azoktól való elszigetelődése sokkal végzetesebb hiba volt, semhogy azt helyrehozni lehetett volna. Így történt, hogy a francia sereg megsemmisülése után a magyarok sem állhattak ellen: menekülniök kellett. A király Stibor és több híve által fedezve szerencsésen elérte a Dunát, a hol hajóra szállva a Fekete-tenger felé vette útját. Nem messze a tengertől a király Stibort néhány főúrral együtt visszaküldte az országba, hogy a végeket őrizték és az esetleges zavaroknak elejét vegyék. Stibor a beléje helyezett bizalomnak fényesen megfelelt, Erdélyt megvédte minden külső és belső ellenségtől, sőt Vlád álnokságát még eszében tartva, hadi népeivel megtámadta Havasalföldön annak Dombovicza várát, melyet hosszú ostrom után bevett, a vajdát pedig elfogva, a magyar király hűségére kényszerítette és Budára vitette.¹

Stibornak mindezen kiváló haditettei nem maradtak hatás nélkül. A magyar előkelők megkedvelték, nagyrabecsülték, mindannak ellenére, hogy Stibor lelkében haláláig idegen maradt a nemzetre nézve. A temesvári országgyűlés, mely az ország belső viszonyait volt hivatva rendezni, erősen kikelt a király környezetében nagy számmal levő idegenek ellen és a király a rendek kívánságára beleegyezett, hogy az összes idegen és jövevény emberei az országból távozzanak, kivéve Stibor vajdát, Eberhard

¹ Wenzel i. m. 100—101. l.

zágrábi és Makárius erdélyi püspököket. A király egyúttal a két említett püspököt és Stibor vajdát bízta meg ezen határozat végrehajtásával, az idegenek távozására három hónapnyi határidőt engedvén.¹

Zsigmond a temesvári országgyűlés Stibort érintő végzésének sietett eleget tenni. Még Temesvárott időzve, parancsolta meg főkancellárjának, Kanizsai János esztergomi érseknek, hogy Stibor kiváltságleveleit erősítse meg újból,² melyet kevéssel utóbb tényleg foganatosítottak is. Ebben Stibor érdemei, kiváló haditettei hosszasan vannak méltatva, melyeknek alapján a király a rendek határozata értelmében minden előbbi adományát, általánosan, összefoglalóan újólaj jóváhagyja és azokat örökérvényűeknek ismeri el.³ Majd pedig 1398 jan. 21-én kelt kiváltságlevelében Zsigmond felsorolja az egyes várakat is névszerint, jelentékenyebb helységeikkel egyetemben — ezek közt Detrekőt Dtrehely nevű faluval — melyek Stibort és utódait örökjogon illetik. Mivel pedig e birtokokra vonatkozólag az előzetesen meg-ejtett vizsgálat kiderítette, hogy azok a királyi fiscus jogos tulajdonát képezték s nagyrészt hűtlenség vétkében elmarasztaltak birtokai voltak valaha, nehogy a hűtlenek utódai esetleg birtokukban levő okleveleikkel Stibornak avagy örököseinek a jövőben kellemetlenséget okozzanak, ép ezért ezeket az okleveleket Zsigmond hitelüktől megfosztja, egyúttal a hűtlenek ivadékainak a felsorolt birtokokat illetőleg örökös hallgatást parancsol. Végül a király, hogy a felsorolt várak és helységek békés birtoklását biztosítsa, magára és örököseire nézve is kötelezőleg szavatosságot vállal és ezt kiterjeszti az uradalmak területén belül létesítendő új telepítvényekre nézve is.⁴

Ámbár Zsigmond ezen két kiváltságlevele által Stibor birtokaiban teljesen biztosítva volt, mégis azt a sajátságos jelentéget tapasztalhatjuk, hogy 1399 legvégén Stibor az egyes vá-

¹ Knauz Nándor Az 1397-iki országgyűlés. Magyar Tört. Tár. III. 226—7. l.

² Wenzel i. m. 94—95. l.

³ Wenzel i. m. 96—102. l. 1397 decz. 8.

⁴ Wenzel i. m. 103—108. l.

rakra külön-külön kap ismét adománylevelet, valószínűleg «pro superflua cautela.»¹

Stibor vajda Zsigmond bőkezősége folytán csakhamar az ország leggazdagabb főurai közé tartozott. Alig tíz éves szereplésével 15 várnak, 3 várkastélynak és több mint 200 falunak birtokába jutott, melyek részint örök-, részint pedig zálogjogon illették meg.² Nagy kiterjedésű uradalmai, valamint várai kivétel nélkül a Vág mentében feküdtek és így egészen jogosan vette fel czimei közé: «az egész Vágvölgy ura» czímet,³ miután azok birtokában érdemeire való tekintettel a temesvári országgyűlés is megerősítette.

Míg így a temesvári országgyűlésnek az országban tartózkodó idegenekre vonatkozólag hozott végzéseit egyik részét Zsigmond ily pontosan, mint láttuk, teljesítette, addig a másik rész végrehajtása ügyében, mely a többi jövevény elbocsátását mondotta ki, jóformán semmi sem történt. Magának Stibornak testvérei, Miklós és András, sem hagyták el az országot, hanem tovább kormányozták testvérük nagyterjedelmű birtokait,⁴ a kit vajdai méltósága Erdélyhez fűzött. De Zsigmond nemcsak hogy tovább is megtúrta maga körül az idegeneket, hanem azoknak ezentúl is adományozott birtokokat. Azonban törvénysértéseinek hosszú lánczolata tekintélyét az országban nagyon megingatta és előkészítette és egyúttal egyik főoka volt annak, hogy 1401 ápr. 28-án a főurak közmegegyezéssel fogságra vetették ép akkor, a mikor Zsigmond véget akarván vetni özvegyi állapotának, Stibor vajdát fényes kísérettel már útnak indította menyasszonya, Margit briegi hercegnő elhozásáért. A király elfogatását országos belső zavarok követték, melyet csak növeltek a trónkövetelők támadásai; nevezetesen északon Jagelló Ulászló, nyugaton Józsa morva örgróf és Vilmos osztrák herceg, délen pedig Nápolyi László veszélyeztették a határokat. Józsa csakhamar támadólag

¹ Wenzel i. m. 111—116. l. Savar helysége vonatkozó adomány átírása *M. N. M. Ltára*. br. Mednyánszky letétemény.

² Wenzel i. m. 37. l.

³ *Fejér* C. D. X². 393. l.

⁴ Wenzel i. m. 117. l.

lépett fel és foglalásokat is tett.¹ Fenyegető előhaladása miatt a csallóközi nemesség összejövetelet tartott, hol a védelmi intézkedésekre nézve tanácskoztak és a határozataikat Gútori János által tudatták az Esztergomban székelő országos tanácscsal, a mely válaszában buzdítja őket a határaik és a Duna kapujának gondos őrzésére, egyúttal megígérték, hogy Bebek Detre nádor, Széchenyi Frank vajda és Marczali Miklós temesi gróf rövid időn belül a csehek ellen hadba szállnak, legyenek tehát felkészülve, hogy a kölcsönös segélyadás lehetséges legyen, ha a szükség úgy kíváná.²

Stibor, alig hogy értesült ura fogságbevételéről, gyorsan visszafordult menyasszony nélkül s e közben több levelet írt Csehországba, segítséget kérve, hogy a királyt fogságából kiszabadíthassa. A segélycsapatoknak szívesen felajánlotta várait, melyekből — szerinte — igen könnyen lehet a harcztot megkezdeni és sikeresen folytatni.³ Stibor letette a vajdai tisztséget is, hogy ez czéljában akadályul ne szolgáljon és összetoborozott csapataival a hűtlenek kezén levő Nyitrát fogta ostrom alá, melynek falaira személyesen vezette fel katonáit és azt szerencsésen elfoglalta. A pártütők csábitgatásaira nem hallgatva, ezután Surány várát ostromolta meg, melyet saját várnagya, Turóczy Benedek, nem félve urának haragjától, a hűtleneknek átadott. Surány bevételét Skatsán várkastély elfoglalása követte, mely Péter, nyitrai püspök tulajdona volt, majd pedig a két Korompát és Krakovánt vette el a morvaktól, a kik e helységeket csellel hatalmukba kerítették.⁴ Míg Stibor a pártütőkön egymásután győzelmeskedett az északnyugati vidékeken, addig Zsigmond többi hívei is jelentékeny eredményeket értek el a Dunántúlon. Legfontosabb szerepe azonban Garai Miklósnak volt, a ki a felkelőket igyekezett kibékíteni a királylyal. Ezek csakugyan hajlandóknak is mutatkoztak egy feltétel alatt, ha az idegenek a

¹ *Schönherr* Az Anjou-ház örökösei. 447—48. l.

² *M. N. M. Ltára*. Törzssanyag. 1401 máj. 22, és *Hazai Okmánytár* II. 167. l.

³ *Wenzel* i. m. 19. l. jegyzet.

⁴ U. o. 129—30. l.

kezeiken levő összes várakat átadják, kivéve Stibor várait.¹ Nevezetes nyilatkozat ez ismét Stiborra nézve. Mikor a felkelők hatalma a királyt fogva tartja, mikor az idegeneket mindenükből kifosztva, mint a «barmokat», kiűzték az országból,² mikor Stibor tulajdonkép ellenük küzdött, számára mégis kivételt tettek. Az ő érdemeit méltányolták most is, melyet Józsa hadainak kiszorításával szerzett és nem feledték el a régebbi szolgálatait sem. Kétségkívül a temesvári végzések is éreztették hatásukat, aztán meg Stibor ez országgyűlés óta semmiféle új adományban nem részesült, mint pl. Eberhard zágrábi püspök; másrészt félhettek hatalmától is, kardjának súlyát több ízben tapasztalhatták az ellenséggel szemben. Mind e körülmények megfontolása indíthatta a felkelőket arra, hogy Stiborral kivételt tegyenek. Garai Miklós fáradozásai alapján a király és a felkelők kölcsönös engedékenysége végre megegyezést tudott létrehozni. Zsigmond félévi fogság után ismét szabad lett és király maradt. Zsigmond kiszabadulása után minden figyelmét családi ügyei kötötték le. Csehország kormányát akarta magának megszerezni és hogy pénze legyen terve keresztülviteléhez, Stibor által Neumark területét a német lovagrendnek zálogba adta.³ Míg Stibor e küldetésében járt el sikerrel, azalatt Magyarországon ismét felfordult minden. Zsigmond a főurakat maga ellen lázította azáltal, hogy a trónörökösödésről önkényűleg rendelkezett és csak utólag hozta ezt az ország rendéinek tudomására, az országos jövedelmeket pedig újólág idegeneknek adta zálogba. Míg Zsigmond a morva örgróf elleni harcokkal volt elfoglalva, azalatt az ország legtekintélyesebb főurai, élükön Kanizsai János esztergomi érsekkel, elhatározták, hogy Nápolyi Lászlót emelik a királyi székbe, Zsigmondot pedig megfosztják királyi méltóságától. Az elhatározást követte a tett és Zsigmond ügye veszve látszott; azonban híveinek gyors fellépése és az ellenkirály lassúsága újólág biztosította számára a trónt.⁴ Az első, a ki Zsigmond érdekében ez

¹ *Schönherr* i. m. 450—51. l.

² «velut pecora». *Knauz* Az 1397-iki országgyűlés. Magyar. Tört. Tár III. 227. l. 3. jegyzet alatt idézi Windeck e szavait.

³ *Wenzel* i. m. 119—23. l.

⁴ *Schönherr* i. m. 455—58. l.

alkalommal is a leghatározottabban fellépett, ismét Stibor. A Vág-völgy teljesen Stibor kezén lévén, ez oldalról tehát biztonságban volt és így egyenesen Dunántúlra tette át a hadakozás színhelyét. A Dunán hajókra szállva, seregét Győr alá vezette, melyet a hűtlenek tartottak hatalmukban és ezt elfoglalva, Garai János őrizetére bízta. Nápolyi László érdekében felkelt magyar főurak seregét pedig Pápóc mellett Sebesnél (Sopron m.) meglepte és teljesen szétverte a Garai testvérek segítségével; majd Székesfehérvár és Buda alá nyomult, bátorítva e városokat, hogy hűségükben állhatatosak legyenek, a királynak az országbajötte alkalomával csapataival fedezetet nyújtott és Esztergom megvétele, hogy sikerült, ebben szintén neki volt oroszlánrésze. Ő az első, ki a vár falait megközelítette, ostromlétrákat vitetve oda, ezeken felhágott és így alkalmat adott a többi ostromlónak is, hogy a városba benyomuljanak. Zsigmond a vár őrizetét Stiborra bízta,¹ ki embereivel jól megrakta a várat, maga pedig a további küzdelmek folyásában vett tevékeny részt. Ludány várát Tamás egri püspök testvéreitől, Istvántól és Lászlótól, honnan ezek a vidéket pusztították, elfoglalta. A további harcokban is ott voltak Stibor csapatai,² mely küzdelmek Zsigmond kegyelemlevele alapján mindinkább kisebb területre szorítottak, míg végre egészen elsimultak. Zsigmond az országgal véglegesen megbékült és bár feledést ígért az uraknak a multa nézve, egyes intézkedései mégis magukon hordták a felkelés részeseivel szemben való bizalmatlansága jeleit.

Legszembetűnőbben nyilvánult meg e bizalmatlansága Kanizsai János esztergomi érsekkel szemben, ki helyett főkanzellárjává Éberhard zágrábi püspököt tette meg, a királyi

¹ *Kollányi Ferencz* Visitatio Capituli E. M. Strigoniensis anno 1397. T. T. 1901. 80. l. . . Casu autem quo aliqua ex hiis privilegiis demonstrari non possent, hoc ideo est, quia ipsa ecclesia Strigoniensis fuit pluries violenter capta et vastata, et ab inimicis spoliata, *maxime tempore, quo magnificus Stiborius Wajvoda Transilvaniae castrum Strigoniense tenuit, quia tunc sacristia in nocte fuit confracta et multae res ecclesiasticae et privilegia ablata.* E mondat második része nyilvánvalóan a későbbi másoló betoldása, mert Stibor szereplése a visitatio után, 1403-ban történt.

² *Wenzel* i. m. 130—32. l.

pecséteket pedig, melyeket az érsek őrzött, megsemmisítette és ujakat készíttetett,¹ és meghagyta, hogy mindenki köteles kiváltságai elvesztésének terhe alatt nemcsak az általa, hanem Erzsébet és Mária királynők által megpecsételt, valamint Lajos királynak csupán titkos pecsétjével ellátott okleveleiket is a kancelláriában felmutatni, a hol az okleveleket, ha a vizsgálat folyamán hitelességük ellen semmi jel sem mutat, az új pecséttel ismét megerősítik. Egy évi határidőt szabott Zsigmond az oklevelek ilyenét való megerősítésére,² mely idő alatt kiki törekedett a parancsnak eleget tenni. Stibor is, ki ez időben Lengyelországban járt diplomáciai megbízatásokat teljesítve,³ miután hazatért útjából, sietve szolgáltatotta be Zsigmond királytól kapott nagyszámú adományleveleit, melyeket — az 1399-iki megerősítő okleveleket véve alapul — a kancellária külön-külön leírt és az 1401. és az 1403. években tanúsított érdemei révén egyúttal meg is erősített.⁴

Stibornak ezen ismételt megerősítések folytán minden egyes várára, így Detrekőre nézve is, háromszoros adománylevéllel rendelkezett,⁵ melyek őt a nyugodt birtoklásban végérvényesen biztosították. De szükséges is volt az ily fölöslegesnek látszó nagy óvatosság, mivel Stibornak magának ritkán nyílt alkalma birtokain személyesen tartózkodni, mert a folytonos harcok, másrészt a diplomáciai küldetések idejét nagyon lekötötték. Az úr távolléte pedig mindig alkalmas volt a szomszédok szá-

¹ Zsigmond azon szándékát, hogy új pecséteket készíttet, 1403 okt. 8-án kelt kegyelemlevelében fejezte ki először nyilvánosan. *Kolosvári-Óvári Corpus Juris Hungarici* I. 198. l. 7. §.

² 1405 ápr. 24. — 1406 ápr. 24.

³ *Wenzel* i. m. 125. l.

⁴ U. o. 127—36. l. Az 1397 decz. 8. és 1398 jan. 21-iki összefoglaló kiváltságlevelek 1406-iki megerősítései *Orsz. Ltár.* D. O. 8283. és 8295. sz. alatt. A megerősítő részben foglalt érdemek felsorolása teljesen megegyező az egyes várak birtokában való megerősítések érdemfelsorolásaival. Berencs vár és Vigvár helység kiváltságleveleinek megerősítése *M. N. M. Ltára.* br. Mednyánszky letétemény.

⁵ Megjegyzem, hogy Detrekő 1399. és 1406-iki megerősítőlevelét nem sikerült felfedeznem, de a dolog természetéből következik, hogy róla is állítottak ki mindkét esetben megerősítő oklevelet.

mára, hogy a határok miatt és más esetleges hatalmaskodásokkal a birtokosnak kellemetlenséget okozzanak. Azonban Stibor hatalma, a király előtt való tekintélye és különösen annak szavatossága mind oly körülmény volt, mely főleg a kisbirtokos nemesség perlekedő természetét féken tartotta. Ez a magyarazata annak, hogy Stibornak rendkívül kevés ízben akadt dolga a bíróság előtt, a mi azon korban valóban meglepő. De nemcsak ez a jelenség hívja fel figyelmünket, hanem egy másik még érdekesebb körülmény is.

Stibornak az országban levő helyzete nem tükrözi híven mindig vissza azt a nagy befolyást, melyet pedig Stibor úgy a királyra, mint az ország ügyeire elhatározólag *folytonosan* gyakorolt.

Stibor pályafutásában két korszakot különböztethetünk meg, melyek közt a határvonalat az 1401-iki év vonja meg élesen. 1401-ig tekintélye, hatalma megszakítatlan folyamatban emelkedik, miként azt már vázoltuk. A király két kézzel halmozza el javadalmakkal és méltóságokkal. Alig tíz év alatt oly gazdagságra tesz szert, minőt legtöbb család százados törekvései után sem tud megközelíteni, egyúttal az országos világi méltóságok közül a második helyen álló erdélyi vajdai tisztet tölti be, mely méltósághoz hozzá szokott ugyan tartozni a belsőszolnoki, de nem egyúttal a pozsonyi főispánság is. A királyi kegy elárasztja még, érdemeire való tekintettel, Stibor testvéreit is, Miklóst és Andrást. Az adományokban mindenütt szerepelnek ők is másodsorban, sőt Kazza várát Zsigmond kifejezetten Miklósnak adja.¹ Kisebb tisztségek viselői: András trencsénmegyei kapitány,² míg Miklós Stibornak a pozsonyi főispánságban helyettese. Az 1401-iki forradalommal azonban fordulat állott be. Andrásnak és Miklósnak multhatatlanul távozniok kellett az országból, Stibor pedig, ha birtokait veszély nem is fenyegette, jónak látta méltóságairól lemondani. Hosszú ideig nem is szerepel másként a közélet terén, csak mint vitéz katona, szerencsés hadvezér. Zsigmond az 1401. és az 1403-iki válságos években nagyrészt Stibornak

¹ Wenzel i. m. 86—88. l. 1397 május 16.

² U. o. 12. l.

köszönhette, hogy trónja nem omlott össze, mert Stibor érezte, hogy léte Zsigmond személyéhez van kapcsolva, az ő bukása előbb-utóbb a saját bukását is eredményezi, ezért tesz ura érdekében mindent kockára, nem kimél sem pénzt, sem fáradságot. Másrészt Zsigmond is jól tudta, hogy Stibornak mit köszönhet és még sem jutalmazza meg, méltóságokkal nem halmozza el — csak idővel. Kiváló példa Zsigmond jellemének megváltozására. A csél-csap, lobbanékony hevét az előtérbe lépő óvatossága mérsékli. Észreveszi, hogy helyzete még nem alkalmas az idegenek számára való kitüntetések osztogatására. Kerüli e hibák elkövetését, melyek a közelmúltban oly keserű tapasztalatokat szültek, még azon idegen híveivel szemben is, kiknek érdemét a magyarság is méltányolja. A mellett Zsigmond mindjobban megismeri a magyar jellemet és meggyőződik arról, hogy a kormányzás minden ágában megbízható magyar elemet alkalmazhat. Az idegenek iránt való szeretete ugyan mindig megmaradt, udvarában folyton számosan voltak ilyenek, de többnyire ezek csak az udvara fényét emelték, fontos állásokat ritkán kaptak és ekkor is csak olyanok, a kik tényleg megérdemelték. Zsigmond hatalma minél nagyobb területre terjedt ki, személyében annál magyarrabbá vált.

Zsigmond jellemének eme átalakulásában kell keresnünk Stiborral szemben tanúsított eljárását is. Még 1406-ban is megelégszik a megerősítő oklevelekben Stibor újabb érdemei felsorolásával. Úgyszintén észrevehető Zsigmond ama törekvése, hogy Stibor erejét, képességeit saját céljaira minél jobban felhasználja. 1407 őszén Zsigmond oldala mellett részt vett Stibor a boszniai hadjáratban,¹ mely csak rövid ideig tartott. A következő év tavaszán Stibor a nyugati határszélek biztonsága felett örködött egy nagyobb sereggel az osztrákok becsapásai ellenében,² így Zsigmondnak ez évi boszniai győzelmes hadjáratában nem lehetett jelen, ellenben e hadjárat emlékére alapított Sárkányrend tagjai közé elsők közt Stibort is felvette a király.³ Stibor

¹ *Schönherr* i. m. 478. l.

² U. o. 473. l.

³ *Fejér* C. D. X/4. 682. l.

újabb emelkedése itt kezdődik. Ő, a ki 1401 tavaszától semmiféle méltóságot nem viselt, most újból erdélyi vajda lesz másodizben, Laczkfi Jakab és Tamási Jánost váltván fel e tisztségben; ez alkalommal haláláig megtartotta az erdélyi vajdaságot.¹ A belsőszolnoki főispánság mellett egyúttal a trencsényi, nyitrai, besztercei, majd a borsodi főispáni tiszteket is bírja, úgy hogy több évi mellőztetés után az országban állásánál fogva is a legelőkelőbb szerepek egyikét vitte újból. Mindezen méltóságok mellett igen fontos követségeket vezet és megbízásokat teljesít. 1410 elején Garai Miklós nádorral együtt a német lovagrend és a lengyel király közt igyekszik békét létrehozni, a mely törekvés a midőn meghiusult és a két fél között a háború kitört, Zsigmond, a német lovagrenddel szövetségben lévén, a lengyelekkel szintén háborúba keveredett és serege vezérévé Stibor vajdát nevezte ki. Stibor e hadjárata azonban nem volt eredményes. Némi siker elérése után kénytelen volt visszavonulni, de az ellenség Bártfa közelében csatára kényszerítette és megverte; sőt a Bártfa falai közé szorult Stibort ostrom alá is fogta, mely alól azonban nemsokára megszabadult.² E kedvezőtlen kimenetelű hadakozás után Stibor vajdát csakhamar követségben talál-

¹ Stibor másodizben való vajdaságának határait csak megközelítőleg lehet megvonni. A feladatot megnehezíti ama körülmény, hogy Stibor használta a vajdai címet már akkor is, mikor még Laczkfi Jakab és Tamási János voltak a tényleges erdélyi vajdák (*Wenzel* i. m. 140. l. és *Urkundenbuch* etc. III. 329., 399., 470. l.), kiknek legutolsó említése, a mennyire adataim alapján ezt megállapítani tudom, 1409 jún. 17-én történik; így tehát valószínű, hogy az egri káptalan 1409 szept. 15-én jogosan nevezi Stibort erdélyi vajdának. Az első kétségtelen biztos adat erre vonatkozólag 1410 febr. 6-ról való. 1414 május 1-én Stibor még vajdának van említve, úgyszintén május 27-én is, ellenben júl. 24-én már e méltóság üresedésben van, tehát Stibor halálát is e két utóbbi időpont közé kell helyeznünk annál is inkább, mivel Stibort Zsigmond júl. 26-án már néhainak említi. Ebből egyúttal kitűnik az is, hogy *Tört. Tár* 1896, 515. l. közölt parancsa Borbála királynénak 1414 szept. 9-ről csakis Stibor hasonnevű fiának szólhat. (*Fejér* C. D. X/8. 493—4., *Wenzel* i. m. 142., *Teleki-cs. Oklevéltára* I. 354., *Fejér* C. D. X/5. 465., *Wenzel* i. m. 161—2., *Teleki-cs. Oklevéltára* I. 402. l., *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*. III. 523—45., 552., 612. l.)

² *Wenzel* i. m. 27. l.

juk Venczel cseh királynál, ki rábeszelésére a római királyságról Zsigmond javára lemondott,¹ kevéssel utóbb pedig 1411 őszén Ozorai Pipó és Ortemburg Frigyessel együtt Zsigmond parancsára Velence ellenében Friault és az aquilejai patriarchaság területét szállotta meg.² Itteni szereplését nem igen ismerjük. A hadsereg tulajdonképeni vezére Ozorai Pipó volt, míg Stibor vajda maga egy lovas bandériumot vezetett.³ Ez volt Stibor vajda utolsó működése a *hadügy* terén, a melynek felemelkedését köszönhette. 1412 nyarán rövid ideig Erdélyben tartózkodott, hol távolléte alatt és halála után is még Nadabi László alvajda helyettesítette⁴ mindaddig, míg a vajdai méltóságot a király Csáki Miklóstra nem ruházta.

Stibor életének utolsó éveit birtokain töltötte el, hol fontos megbízatásai és állása folytán oly keveset tartózkodhatott. Jótékonyczélú és egyházi alapítványai ezen időből valók. A közügyek terén többé szereplésével nem találkozunk. Mintegy érezve halálának közeledtét, teljesen visszavonult s mint az alapítványai mutatják, vallásos érzelmeit követve, csakis lelkének üdvével törődött. Halála esetén Krakót jelölte ki sírhelyéül. Lengyel földben kívánt nyugodni az, a ki egész életén át szívében lengyel maradt, bár működésének színtere Magyarország volt. Idegen szokásait, mely még okleveleiből is kisugárzik,⁵ mindig megtartotta, a magyar környezet nem tudott e tekintetben rá hatással lenni. Sírkápolnája Krakóban — hova 1414 nyár elején bekövetkezett halálával temették — hosszú ideig fennállott és sírfeliratának első mondata jellemzi legtalálóbban Stibort:

¹ U. o.

² U. o. 145. l.

³ *Fejér* C. D. X/6. 129. és *Századok* 1876. 857. l.

⁴ *Wenzel* i. m. 31. l., *Sztáray-cs. Oklevéltára* II. 114. l., *Teleky-cs. Oklevéltára* I. 384. l. és 361—404. l., *Urkundenbuch* stb. III. 523—554. l.

⁵ Így pl. Drág, máramarosi vajda kérésére Stibor vajda Szilvási Iván fiainak adja a Hátságban fekvő Szilvás, Közép- és Alsószilvás nevű birtokokat, valamint Szabadfalu fele részét: «ymmo damus, donamus et conferimus virtute presencium *omagionaliter* possidendum, tenendum et uti-fruendum usque ad placitum nostre voluntatis.» Ez nyilvánvalóan hűbéri jellegű adományozás, a mi pedig a magyar joggyakorlatban nem volt szokásos. *M. N. M. Ltára.* Törzsanyag. 1396 nov. 13.

«*Olvasó, tanul meg tőlem, hogy vitéz férfinak mindenütt van hazája.*»¹

Mint vitéz katona szolgált Stibor Zsigmondot s ennek révén több ízben az országnak is tett kiváló szolgálatokat, azonban nem a tiszta hazaszeretet volt tetteinek indítéka, hanem az önérdék, melyért szülőföldjét is otthagya, sőt nem egyszer ellene is támadt. A szerencselovagok tiszteletreméltóbb típusának tekinthetjük és nem egyébként.

Míg Stiborról, személyét illetőleg, forrásaink elég gazdagon csörgedeznek, addig birtokainak, várainak külső és belső életéről vajmi keveset tudunk. Detrekő sem képez kivételt, pedig körülötte ezen idő alatt sokszor dühöngött a harez. Maga a vár aligha került az ellenség kezébe, mert különben ennek nyoma lenne az oklevelekben, melyek e harezok apróbb részleteit is megörökítették számunkra. Ismét csak egy várnagyának a neve az, mely e 20 évi időköz elejéről fennmaradt igen sajátos eseménynyel kapcsolatban. Pozsony város érdemes bírása: Rauhenborter Ulrik és esküdtjei bizonyos Briceius nevű gonosztevőt, mivel ez egy tisztességes asszonyt meggyalázott, fejevére ítélték, azonban Stiboriczi Bydowski Miklósnak közbelépésére, a ki testvérét a pozsonyi főispánságban helyettesítette, Scharfeneck Herman, Tonpeck János, Diósi Domonkos detrekői várnagy és még mások jelenlétében az ítéletet módosították, még pedig úgy, hogy Briceiust kitiltották nemcsak Pozsony város, hanem Pozsony vármegyének a területéről is. Azonban Ulrik bíró és esküdtjei kikötötték, hogy ha Briceiust mindennek ellenére is megfognák az említett területen, úgy a fejevélt minden további haladék nélkül rajta végrehajjták.²

Pár évvel később találkozunk ismét Diósi Domonkos nevével, még pedig egy pör végső folyamatában. Stibor vajda és várnagya Domonkos mester Szentgyörgyi Péterrel perben állottak, de a pereskedés okát nem ismerjük; valószínűleg hatalmaskodás lehetett, mit Péter követett volna el. A nádor, Bebek

¹ Wenzel i. m. 30. l.: «Qui legis. discite a me, viro forti ubique patriam esse.»

² M. N. M. *Ltára*. Törzsanyag 1396 okt. 23.

Detre, esküt itélt Szentgyörgyi Péternek ez ügyben, mit Szent-Mihály nyolczadán a pozsonyi káptalan előtt lesz köteles letenni 25-öd magával. Péter mester csakugyan le is tette az esküt 25 nemessel együtt a kijelölt helyen és időben ártatlansága bizonyítására, miről a káptalan oklevelet állított ki.¹ Ez a Szentgyörgyi Péter volt különben az egyetlen, kivel Stibor több ízben perben állott. Évekkel később, más sérelemből kifolyólag ismét perlekedik a két fél egymással.²

Stibor vajda halálával hasonnevű egyetlen fia lett örököse a nagykiterjedésű birtokoknak és a számos várnak. Anyja ifjabb Stibort³ teljesen lengyelnek nevelte, míg az apjánál megvolt a törekvés, hogy magyarrá tegye. Magyar feleséget is keresett számára és fiát eljegyeztette Széchenyi Frank Dorottya nevű leányával. Azonban az anya hatása sokkal erősebb volt. Lehet, hogy e körülmény is befolyással volt az atya és fiú egymástól való elidegenedésére. Annyi tény, hogy az atya szigorúan tartotta az ifjúvá felserdült fiát, birtokaiból semmit sem bocsájtott fia kezelése alá, sem pénzt nem adott neki, a ki így szükségét szenvedett és mulatozásainak, kedvteléseinek fedezésére rokonától, Stibor egri püspöktől kért több ízben kölcsön pénzt. A püspök szánalommal viseltetett az ifjú iránt nehéz helyzetében, mindig készséggel segítette, sőt megígérte neki, hogy évenként 720 magyar forintot fizet neki mindaddig, míg atyja birtokaiból nem fog róla kellően gondoskodni.⁴ Az atya nemsokára bekövetkezett halála megmentette a fiút szorult helyzetéből, a pénzszerű állapotot gazdagság váltotta fel. Ily körülmények közt érte Zsigmond király felszólítása, hogy csatlakozzon kíséretéhez, és hogy a konstanzi zsinaton legyen környezetében. Stibor szívesen hajlott a megtisztelő felhívásra, annál is inkább, mivel láthatta a főurak lázas készülődését, melylyel a királyuk meghívásának igyekeztek minél méltóbban eleget tenni. Sok főúr

¹ Wenzel i. m. 118. l. 1400 okt. 7.

² Tört. Tár. 1884. 228. l. 1410 máj 13.

³ Ezentúl egyszerűen csak Stibornak fogjuk nevezni.

⁴ 1413 febr. 14. Wenzel i. m. 157. l. *tercentas sexagenas grossorum.*
Mivel 25 garas egy magyar frt, így 300 hatvanad garas = 720 magyar forint. (Schönherr i. m. 511. l., jegyzet.)

még adósságba is verte magát e buzgalma folytán. Így tett Lévai Cseh Péter királyi főlovászmester és borsodi főispán is, a ki Anna nővérétől, Szentgyörgyi György gr. feleségétől 3000 arany forint értékű arany és ezüst ékszereket, drágaságokat kapott kölcsön.¹ Maga Stibor sem került el ennek szükségét. Konstanzban tartózkodván, kénytelen volt Wolfart Ulriktól 1000 arany forintot kölcsön kérni, mit valóban meg is kapott és Schaffhausen város tanácsa közvetítette kezéhez a kért pénzösszeget.²

Máskülönben Stibor, miként az adatok bizonyítják, jól értett a gazdálkodáshoz és mindig nagy pénzösszeggel rendelkezett. A királyi pár fel is használta többször a jó alkalmat, hogy tőle kölcsön kérjen, vagy készpénz ellenében neki valamely birtokot zálogba adjon. Mikor Zsigmond király 1420-ban első ízben indult a husziták megfenyítésére, Árva várát Stibornak zálogba adta,³ hogy a hadjárat költségeinek némi fedezése ez által lehetséges legyen. Pár évvel később Borbála királyné volt nagyobb összeggel Stibornak adója.⁴ Igaz ugyan, hogy Stibor maga is birtokaiból egyes falvakat elzálogosított, azonban ezek csekély összeg erejéig történtek mindig és a husziták ellen való folytonos küzdelmei kényszerítették rá, mivel Zsigmond a csapatait nagy ritkán fizette pontosan. Így látjuk például, hogy Stibor 1420-ban Grumberg Timon detrekői várnagyának 240 magyar forintért elzálogosítja ugyan e várhoz tartozó Malaczka nevű birtokát és egyúttal szavatosságot is vállal.⁵ Egy-két évvel utóbb pedig Malaczka már 360 forinttal van terhelve.⁶

Stibor azonban nemcsak jó gazdálkodó, hanem egyúttal vitéz katona is volt. Bátorságát, hadvezetésben megnyilvánuló ügyességét és jártasságát atyjától örökölte. Míg azonban az atya

¹ Orsz. Ltár. D. O. 10262.

² Wenzel i. m. 165—6. l.

³ M. N. M. Ltára. br. Mednyánszky letétemény 1420, kivonatolva kiadta Wenzel i. m. 171—2. l.

⁴ Wenzel i. m. 183. l.

⁵ Wenzel i. m. 172—3. l. Grimberget ír, holott az eredetiben (Orsz. Ltár. D. O. 10893) világosan Grumberg olvasható.

⁶ Wenzel i. m. 176—7. l.

hadakozásainak színtere a körülményekhez képest nagyon változott, a pártos magyarok ellen ép úgy harczolt, mint az oláhok, bosnyákok, törökök, lengyelek és az olaszok ellen, addig a fiú ezen tevékenységét a husziták elleni harczok teljesen lekötötték.

A huszita mozgalmak rémületben tartották a szomszédos országok lakosait, melyet a későbbi nagy kegyetlenséggel üzött rablásaik és pusztításaik csak még inkább erősítettek; Zsigmond hatalma nem volt elégséges megtörésükre. Első két támadó hadjárata nem eredményezett megfelelő sikert. Végeredményük kudarc volt; s míg ez a német birodalom harzi kedvét nagy mértékben csökkentette, addig a husziták önbizalmát fokozta. Zsigmond a támadások helyett védelmi intézkedésekre törekedett ezután, mivel a törökök elleni harczok hosszú ideig lekötötték erejét. A cseh királyságból csak Morvaország egy része képezte tényleges birtokát, de ezek védelmére sem volt a saját erejéből képes. Elzálogosította tehát e területek nagy részét Albert osztrák hercegnek azok védelmi kötelezettsége alatt, egy-két határszéli várat pedig Stibornak adott át, nevezetesen Bisenz, Wessely, Blatnitz és Puchló várakat, melyek őrizetére Stibor 135 lándzsát¹ ígért állandóan fegyverben tartani és a király három havi zsold fejében Bisenz, Wessely és Puchlo tartozékait adja neki zálogba, minden további hónapra pedig 1000 arany forint fizetésére kötelezi magát.² Kevéssel utóbb pedig Stibor megkapja Ostra, Buchlau³ és Hodonin várakat is ugyanilyen czélból Albert osztrák hercegtől, miket később Stibor hasonló kötelezettséggel morva urak gondjaira bízott.⁴

A magára hagyott Csehországban ez alatt rettenetes polgárháború dúlt. A kelyhesek és a táboríták közös erővel pusztították a katolikusokat, de azért ugyanekkor egymás ellen is harczoltak. E belső zavarok ellenére egyes kisebb csapataik már ez

¹ Egy lándzsa alatt 10 lovas katonából álló csoportot kell érteni. (Hadtört. Közlemények. 1892. 605. l.)

² 1422 decz. 2. *Wenzel* i. m. 174—5. l. és *M. N. M. Ltára.* br. Mednyánszky letétemény.

³ Grumberg Timon 1423 nov. 5-én már buchlaui várnagy. *Orsz. Ltár.* D. O. 11431. és *Wenzel* i. m. 176—7. l.

⁴ *Wenzel* i. m. 194. l.

idő alatt is ellátogattak a szomszédos országokba zsákmányolni. Magyarországon is megjelentek és még nagyobb városok, mint Pozsony, sem voltak tőlük teljesen biztonságban. A pozsonyi káptalan 1425 elején összes egyházi ékszereiről, ruhakészleteiről és könyveiről elővigyázatból pontos leltárt készített,¹ hogy szükség esetén minden késedelem nélkül egy veszélytelenebb helyre szállíthassa azokat. Stibor eleinte, mikor még kisebb csapatok ellen harczolt, azt hitte, hogy szép szóval is lehet velük szemben boldogulni és a hæresisből az igaz hitre téríteni őket. Zsigmond király meg is engedte neki, hogy mindazokat, kik megternek, familiarisai körébe veheti fel;² azonban alig érhetett el e módszerrel Stibor valamelyes eredményt. A husziták most már egyrészt, mert elpusztult hazájukban magukat nem igen tarthaták el, másrészt az elért sikereken felbátorodva, támadó hadjáratokra határozta el magukat és vezérük, Prokóp, elbizakodottságában az egész világot fegyverrel akarta a maga hitére téríteni.³ Az első nagyarányú támadásukat 1428 tavaszán intézték Magyarország ellen és a Vág völgyét egészen feldúlták. Zsigmond békítő kísérletei meghiúsultak, mire a husziták tovább folytatták rablásukat, Zsigmond pedig erélyesen készült újból ellenük támadni. Addig is, míg a támadáshoz szükséges haderő együtt lesz, Stibort bizta meg a határok védelmére fegyverben álló serege vezetésével, a ki egyrészt eleddig is a magyar urak közül egyedül küzdött folytonosan ellenük, másrészt elsősorban ő volt érdekelve leginkább birtokai fekvése miatt, hogy a husziták az országtól távol legyenek. Mikor tehát Kudelnik Velek és Prokupek vezetése alatt körülbelül 10,000 főnyi árva ismét betört az országba és 1430 tavaszán a Vág völgyét rabolták, Stibor Nagyszombatnál megtámadta őket s bár vereséget szenvedett állítólag egyik, Matik János nevű vezérének hanyagsága miatt, de az árvák sem nagyon örülhettek a győzelemnek. Kudelnik Velek a csatában elesett és 6000 magyar mellett 2000 cseh holtteste borította a csatatér. Siettek is az árvák Magyarországra

¹ *Magyar Sion*. 1866. 61—62. l.

² *Fejér C. D.* X/6. 871. l. 1427 jún. 3.

³ *Schönherr* i. m. 572. l.

ból kitakarodni,¹ Zsigmond pedig hálával emlékszik meg Stibor érdemeiről, áldozatkészségéről és szigorúan meghagyja Németországból Pozsony városának, hogy minden további késedelem nélkül fizesse ki Stibornak azon összeget, melylyel hátralékban vannak, nehogy pénzhány miatt a nyugati határok védelme elhanyagoltassék.²

Detrekő tartozékai, ha e pusztító hadjáratok alkalmával talán az ellenség zsákmányául szolgáltak is — adataink erre nézve nincsenek — maga a vár mindvégig ellenállt a rabló huszitáknak. És ez természetes is. A husziták sikerei mulékony jelenségek voltak, mivel a fontosabb helyek birtokába még Csehországban sem tudtak jutni. Éger, Ellbogen, Brűx, Pilsen és Budweis városokat nem tudták bevenni. Albert és Stibor által megszállt morva várak is szerencsésen tartották magukat;³ így Detrekő általuk fedezve volt. Mikor Stibor a tausi vereség után az emberi élet mulékonyására való tekintettel végrendeletet tesz, ebben különösen hangsúlyozza az adományleveleket illető vigyázatot. Mivel minden birtokra háromszoros kiváltságlevele van, ezért nagyobb biztonság czéljából meghagyja, hogy azok három részre osztassanak: egyik részt Beczkón, a másikat Csejtén, a harmadik részt pedig Detrekőn helyezzek el megörzés végett.⁴ Stibor eme rendelkezése azt bizonyítja, hogy Detrekő számos várai közül a legerősebbek egyike volt, sőt fekvésénél fogva a legbiztonságosabb, mivel a husziták szokásos hadi útjától félre esett.

A tausi csata után a harcz mindkét fel részéről még ádázabb kegyetlenséggel folyt tovább. A husziták rögtön a győzelem után ellepték a szomszédos ellenséges területeket, így a Vág-völgyét is, sőt a következő 1432-ik évben még tovább hatoltak az ország belsejébe. Kőrmöczbányát hatalmukba kerítették, Nagyszombatot és Szakolezát szintén elfoglalták, sőt Pozsonyt is erősen ostromolták.⁵ A veszélyt növelte ama körülmény, hogy az

¹ *Schönherr* i. m. 573. l.

² *Fejér* C. D. X 8. 622. l. 1430 aug. 12.

³ *Huber* Ausztria története. II. 420. l.

⁴ *Wenzel* i. m. 197. l. 1431 szept. 4.

⁵ *Schönherr* i. m. 578. l.

ország területén is számosan voltak olyanok, a kik Husz tanaihoz szítottak. Zsigmond, még mielőtt egyetemlegesen fellépett volna ellenük, már is üldözte azokat, a kikre bebizonyosodott, hogy az eretnek tanok követői. Az ilyenek hűtlenségi perbe estek, birtokaikat elkobozták, saját maguknak pedig menekülniök kellett, ha életüket megmenteni akarták.¹

A török és a husziták térfoglalása bírta rá a királyt a főurakkal egyetemben ama honvédelmi szabályzat elkészítésére, a mely többek közt az ország haderejét is pontosan összeírta és működésük körét is megszabta. Itt olvashatjuk, hogy Stibor 1000 lovas köteles az ország határainak védelmére kiállítani, és e had elsősorban a husziták ellen harcol. A lovasok számából egyúttal Stibor gazdagságára is lehet következtetni. Vele csak az esztergomi érsek, az egri püspök és a Hédervári urak versenyezhetnek.²

Stibor a husziták ellen haláláig nem szünt meg küzdeni. E harcokban tanúsított vitézségeért kapta Zsigmondtól Majthényi Gergely, mint Stibor egyik bandériumának vezére, Kesselőkö várát Nyitra megyében.³ Zsigmond 1434 tavaszán Stibort, Lévai Cseh Péter volt macsói bánnal együtt ép a husziták ellen összegyűlt seregeinek fővezérévé tette meg — melynek hivatása volt a baseli zsinat compactatumait elfogadó cseh nemességgel egyetemben a táboritákat és az árvákat leverni, főleg pedig Magyarországból őket kiszorítani — midőn hírül hozták neki Stibor halálát. Erre helyébe Hédervári Lőrincz királyi főlovászmestert nevezte ki a király társvezérnek.⁴

Ifjabb Stiborban kihalt Stibor vajda fiága, mivel fia csak egyetlen leányt hagyott maga után. Az a család tehát, mely a magyar főúri családok közt abban az időben a leggazdagabb volt, csak rövid virágzásnak örvendhetett. Befolyását az ország ügyeire mindvégig

¹ Így Zsigmond Zsoldos Jánost és Lipneki Kerek Tamásfi Pétert megfosztja birtokaiktól, mert Husz tanainak hívei voltak és azokat Bossányi Simon fia Györgynek és Spéczei Tamás fia Mártonnak adományozza. *M. T. A. Ltára.* 1432.

² *Hadtört. Közlemények.* 1892. 605. 1.

³ *Századok.* 1875. 575. 1.

⁴ *Fejér C. D.* X 7. 552. 1. Basel, 1434 ápr. 8.

megtartotta, ámbár Stibor nem viselt oly előkelő méltóságot, mint atyja. Nyitrai, majd pedig máramarosi főispán és a Vágvidék kapitánya volt,¹ de a husziták elleni harcokban tanúsított buzgalma által atyjának katonai dicsőségével méltán vetekedhetett. Azonban Stibor is, ép úgy mint atyja, sőt még szembe-tünőbben idegennek maradt egész életében a magyar társadalomra nézve, melyhez magyar feleségén kívül semmi sem kapcsolta. Környezetében németek és morvák tartózkodtak mindig és a magyar főuraktól teljesen elszigetelte magát. Egyetlen leányát, Katalint is idegennel, Przemko tesseni herczeggel jegyezte el; de a házasságból Stibor közbejött halála miatt nem lett semmi.

A számos vár és uradalom Stibor halálával egy ideig örökös nélkül maradt, mivel a javában folyó huszita harcok miatt a bíróság ez ügyben össze nem jöhetett, sem az örökösre nézve nem dönthetett. A birtokok igazgatását tehát Stibor végrendeletében megnevezett végrehajtók Rohowi Bess Ádám, Mozurowi Jakus és Jablonai Pasko vezethették egy évig egészen zavartalanul, a kiknek a többi várnagyok és gazdatisztek engedelmeskedni tartoztak a végrendelet értelmében. Ezen rövid átmeneti korszakból ismét fennmaradt egy detrekői várnagynak, illetőleg kapitánynak a neve Schellendorf Konrád személyében, a kinek Lévai Cseh Péter 400 arany forinttal volt adósa. Cseh Péter ez összeget csakhamar lefizette, miről Konrád detrekői kapitány nyugtásványt állít ki számára.²

Stibor hagyatéka felett 1435 márcz. 28-án ült össze a birói szék dönteni, melynek feje Pálóczi Máté nádor, birótársai pedig a tárgy fontosságához képest nagyszámú és a legelőkelőbb egyházi és világi méltóságokat viselő férfiak voltak. A felek közül Stiboriczi Nikolajko megjelent személyesen, a kiskorú Katalint a végrendeletben megnevezett három végrehajtó képviselte, míg

¹ *Wenzel* i. m. 33. l. és *M. N. M. Ltár*. Ocskay-cs. ltár 1428 május 3.

² *Orsz. Ltár* D. O. 12628. Pozsony, 1434 nov. 4. Schellendorf Konrád már Stibor vajdának bizalmas és hű embere volt, a kire egy izben az erdélyi szászok ügyében a király számára átadandó jelentését bízta: «*Relatio Stiborii vaivodæ per Conradum Schellendorfer facta.*» 1411 ápr. 16. *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*. III. 505. l.

a király érdekeit Raveni Mihály mester volt hivatva védeni. A bíróság első sorban Stibor végrendeletét — melyben Stibor általános örököséül Katalin lányától és Przemko tesseni hercegtől születendő gyermekeit, ezek nem létében pedig nővérét, Jachma bálnét és unokaöccsét Nikolajkót nevezte meg — semmisnek nyilvánította két okból: először, mert Stibor pecsétje a végrehajtók kezébe került és így a végrendelet hitelességéhez nem kis gyanú fér, másodsor az ország törvényeivel ellenkezik Stibor ama eljárása, hogy ily fontos rendelkezéseket tartalmazó irat megpecsételőiül oly egyszerű személyeket, mint a végrehajtók, kért fel. A bíróság eme végzése után a felmutatott számos adomány- és megerősítő-levelek érvényességét vizsgálta át nagy pontossággal. A vizsgálat alapján Beczkó, Modor, Kazza és Szakolczára vonatkozó okleveleket szintén érvényteleneknek minősítette, mivel Beczkó és Modor birtokába való beiktatás az adományozás után nem történt meg a kellő időben, hanem csak évekkel később, miért a megerősítések is értéktelenek; Kazza várát pedig a király Stiboriczi Miklós és örökösének adta és csak ezek kihaltával juthat az Stibor ágának birtokába, de az adomány megerősítése már Stibor vajda és nem Miklós számára történt, a kit tehát még életében mellőztek; végül Szakolczát, mely a husziták hatalmába került, a király csak nagy áldozatok árán tudta tőlük elfoglalni és ezért az ország törvényei és szokása értelmében a király jogos tulajdonát képezi Beczkó, Modor és Kazza birtokával egyetemben és ezekből Katalinnak a király még leánynegyedét sem tartozik fizetni; ellenben a többi várak és birtokok után Katalint megilleti a leánynegyed, ennél több azonban jogát nem képezi és csak a zálogjogon bírt Árva vára maradhat kezén továbbra is.

Mivel azonban Beczkó és Kazza várak, valamint Modor és Szakolcza városok kivételével minden más birtok adománylevelebe be volt véve ama feltétel, hogy Stibor vajda fiágának kihaltával azok András és Miklós testvéreit és utódaikat illetik, ennek alapján Miklós fia Nikolajko magának követelte azok birtoklását. Ezzel szemben Raveni Mihály, a király ügyvédje azt vitatta, hogy Miklós és következőkép fia Nikolajko is elvesztették az adománylevelekben biztosított jogukat hűtlenségi bűn terhe

alatt, mert Miklós azon időben, mikor a király háborúban állott a lengyelekkel, az ellenséghez csatlakozott és azokkal együtt pusztította az ország határait és e ballépése miatt a királytól sohasem törekedett kegyelmet kieszközölni; Nikolajko pedig mindezéideig a királynak semmiféle szolgálatokat nem tett, hanem gyermekségétől kezdve Lengyelországban tartózkodott és a lengyeleket a Magyarország elleni támadásaikban tehetsége szerint folyton támogatta. Mikor pedig Korybut Zsigmond¹ dőlyfösségében szövetekezett a huszitákkal és azokat segítette, Nikolajko csatlakozott az igaz hit és a császári és a királyi felség ily főellenségéhez. Majd midőn Nikolajko értesült Stibor haláláról, anélkül, hogy a királytól, vagy annak helyetteseitől engedélyt kért volna, lengyel és más nemzetbeli csapatokkal lopva ájtött a határon és Szakolczát hatalmában tartó huszita Berwensky János segítségével Stibornak két határszéli várát meglepte, a várnagyokat fogságba vetette, a várakat pedig a szomszédos falvakkal együtt elfoglalta és most is hatalmasul bírja. Mind-ezeken kívül Nikolajko Berwenskyvel szövetségre is lépett és Holics várának elfoglalása céljából Péterfalut² megszállotta, annak paróchiális templomát megerősítette és ide saját, valamint Berwensky embereit helyezte el, a kik a szomszédos területeket, falvakat dúlták és rabolták, végül a Nagyszombatot megszállva tartó huszitákkal is jó barátságot, sőt szövetséget is tartott. Az elmondottak alapján Nikolajko tehát hűtlenséget és felségsértést követvén el, a birtoklás jogától fosztassék meg és a királyra ruháztassék az át.

E vádbeszéd alapján, mivel az igaznak bizonyult, a bíróság Nikolajko jogait megsemmisítette, Beczkó és Kazza várakat, valamint Modor és Szakoleza városokat teljesen, a többi birtokoknak pedig $\frac{3}{4}$ részét a királynak ítélte oda, melyek azt az ország törvényei és szokása szerint jogosan megilletik, az $\frac{1}{4}$ rész pedig Stibor leányának, Katalinnak tulajdonát képezi Árva várral egyetemben.³

Nikolajko ezen ítélet alapján Stibornak gazdag örökségétől

¹ Az oklevél szövegében «Sigismundus de Lythvania» néven szerepel.

² Holics közelében Egbell és Letnicz között fekszik.

³ *Wenzel* i. m. 201—7. l.

teljesen elesett. Kárpótlást zsákmánylásban és fosztogatásban keresett, melyre a még mindig belzavaroktól hányatott Csehországban bőven volt alkalma. Ilyen úton nem nagy fáradságba került gazdagságra szert tenni, csak kedvező politikai viszonyokat és nem csekély merészséget tételezett az fel. Albert király, midőn a cseh pártütők majd a törökök ellen készült, Nikolajkotól is vett fel 7000 arany forintot kölcsön oly kikötéssel, hogy ha a megállapított határidőre ez összeget le nem fizetné, úgy Nikolajkónak szabadságában áll az ország határait pusztítani, sárazolni, rabolni. A kikötés nagyon szokatlan és igen szomorú képét nyújtja a királyi hatalom súlyedésének, mert bár Nikolajko kapzsi természete volt ennek értelmi szerzője, a király egészen nem menthető még sem. Ugyanakkor, mikor Albert ez összeget az ország déli határának megvédésére igyekezett fordítani, a nyugati határ egyik részét egy rablólovag kényének vetette ezért oda. Enyhitő körülmények Albert szorult helyzete, a pénznek nehezen való szerezhetősége, s a király ama gondoskodása, melylyel Nikolajko részéről fenyegető veszélyt igyekezett elkerülni azáltal, hogy neki a kölcsönkért összeget idejében megtéríteni törekedett. Pozsony városát nyomatékosan figyelmezteti Albert, hogy a pozsonyvármegyei érseki soltészek tizedéért járó 4000 arany forint haszonbért haladék nélkül fizessék le e czélból, mert Nikolajko nem nagyon messze tartózkodik tőlük és halasztgatásaik árát könnyen megadhatják.¹ Albert közbejött halála miatt a lefizetés elmaradt, de nem sokkal később Erzsébet királyné hasonló értelmű parancscsal keresi meg Pozsony városát.² Hogy ez ügyet utóbb miként oldották meg, nem tudjuk, de nem is tartozik ide. E kis kitéréssel igazolni akartuk, hogy Nikolajkónak birtokjogától való megfosztása valóságos szerencse volt hazánkra nézve. A két Stibor, ha lényegében idegen is volt, az ország királya érdekében, mely legtöbbször a haza javával volt kapcsolatos, mindig készek voltak küzdeni, de Nikolajko nyílt ellenségként viselkedett volna az országban és mint ilyen méltó társa lett volna a később oly hirhedt Giskrának.

HÁZI JENŐ.

¹ *Fejér* C. D. XI. 217. 1.

² *Wenzel* i. m. 211—2. 1.